

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. днк Маргарита Николова Карамихова

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор”

разработен в катедра Етнология, ИФ, СУ „Св. Климент Охридски“

Научна област: 3. Социални, стопански и правни науки,

Професионално направление: 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Научна специалност - Етнология

Автор: Петър Карамфилов Зарев,

Тема: Рефлексивен модел на учителя за социокултурна компетентност

1. Данни за докторанта

Петър Зарев е завършил две магистратури в областта на управленческите дейности (1978 г. ВНБАУ „Г.Димитров“ Шумен, 1989 г. ВА”ГС Раковски” София). Завършил е различни квалификационни курсове, свързани с управлението на образованието.

2. Данни за процедурата

Петър Зарев е зачислен за редовна докторантура на 1. 02. 2014 г. Докторантът е положил отлично и в срок предвидените в индивидуалния учебен план изпити. Дисертационният труд е обсъден на разширено заседание на катедра „Етнология“ към Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ на 04.07.2017 г. и е насочен за защита пред специализирано научно жури по научна специалност 3.1 „Социология, Антропология и науки за Културата“.

При придвижването и реализацията на цялата процедура до насочването на труда за публична защита не са допуснати нарушения и са спазени всички законови изисквания. На базата на представените документи има всички основания да се заключи, че процедурата по обявяването и провеждането на конкурса е осъществена в пълно съответствие със Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение, както и с вътрешния Правилник за

условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Даденият по-нататъшен ход на процедурата изцяло отговаря на изискванията на посочените нормативни актове.

3. Данни за дисертацията и автореферата.

Трудът е с обем 302 стандартни страници, от които 222 страници са основен текст, а 82 страници са приложения. Структурата му включва четири глави, включително увод, заключение, литература, библиографска справка, списък на 75 респонденти и приложения в електронен вид в размер на 841 MB (882 827 264 bytes) 218 Files, 25 Folders.

Докторатът на тема „Рефлексивен модел на учителя за социокултурна компетентност“ е разработен в научното поле на Етнологията, поради това, че изследва знания, умения и компетентности в областта на етнопсихологията, етнопедагогиката, социалните и културологичните науки, необходими за преподаването с механизмите на интеркултурното образование. Представеният за обсъждане труд в същото време е пример за транс-дисциплинарност, която надхвърля границите на класическите етнологички разработки. Формулирането на научната задача прави темата дисертационна и приносна. Поздравявам научния ръководител и докторанта за избора и осъществяването на този важен изследователски проект. Изпреварващо ще подчертая необходимостта трудът да бъде публикуван.

В **Увода** докторантът ясно е формулирал целта на емпирико-теоретичното етнопсихологическо изследване: да се разработи ценностно-ориентиран емпирико-теоретичен рефлексивен модел за социокултурна компетентност на учителя. Основната цел и задачите, чието изпълнение води към постигането ѝ определят предложения за защита труд като *изследване чрез действие* (Action Research - в термините на Сол Такс). До момента не ми е известно да е разработено или публикувано в България изследване, базирано върху приложението на този, утвърден в антропологията, метод. Въвеждането му в българското пространство на познанието е иновативна стъпка за понататъшно развитие на Етнологията.

Докторантът коректно е определил предмета и обекта на изследването. Представил е работните си хипотези.

Първа глава е озаглавена „Мулти етническа рефлексия и образователна интеграция“. Тя представя *рефлексията* като етнопсихологически феномен; видове и типове рефлексия; рефлексивният подход в системата на образователно взаимодействие в интеркултурна среда; психолого-антропологични теории за интеркултурно образование и социално-рефлексивни антропологични теории за интеркултурно образование (мотивационна дидактическа рефлексия в комуникативен и личностен аспект). От гледна точка на българската академична школа тя осветлява все по-налагащия се в етнологията метод – *авторерефлексията*. Наблюденията ми показват, че този метод се приема механично, като директна заемка от англоезичната антропологическа школа. Ясното проследяване на формирането и развитието на теориите за рефлексията и терминологичната изчистеност са сред важните достойнства на рецензирания докторат. За да достигне поставената цел, докторантът е проследил критично развитието на антропологичните теории за рефлексията, либерализма и мултикултурализма, акултурацията и интеграцията. Специално внимание е отделено на психологическата антропология и нейните възможности при развитието на интеркултурното образование. В стремежа си да определи вариабилните, които могат да бъдат контролирани, докторант Зарев коректно коментира процесите на интеграция, законовата база и механизмите за приложението ѝ на ниво ЕС и на национално ниво. Направен е много прецизен анализ на развитието на институциите, които определят образователните практики в изследваното научно поле, включително до ниво длъжност и длъжностна характеристика. Не само това – докторантът критично прилага познанието за водещите идеи в различните школи в следващите глави.

Втора глава е озаглавена „Социокултурна компетентност на учителя“. Тя разглежда етно-психологическите аспекти на личностното развитие; етно-психологическите аспекти на ситуацията за професионални компетентности на учителя; етно-психологическите парадигми на образователното взаимодействие; типологията на образователното взаимодействие в интеркултурна среда; европейските образователни политики и практики. Специално внимание заслужава коментарът върху теоретичните рамки на ключовият за Етнологията въпрос за индивидуалните и

колективните ценности. Приносен е изводът за наличие на неотменна връзка и взаимна зависимост между изследваните четири феномена: индивидуални ценности, личностен смисъл, жизнена (дейностна) стратегия и Аз-концепция като вътрешни регулатори (саморегулатори) на реализираната от конкретния индивид дейност.

Трета глава е озаглавена „Изследователски модул: рефлексивен модел на учителя за социокултурна компетентност“. Както е видно от заглавието, в тази глава е представен изследователският проект. Подробно са описани всички стъпки при приложението на метода *изследване чрез действие*. За да приложи изследователския метод докторантът анализира структурата на населението по достъпните статистически извори, с акцент върху ромското население. Направен е много прецизен анализ на развитието на институциите – вкл. до ниво длъжност и длъжностна характеристика. Извършен е качествен експертен етнопсихологически и етнопедагогически анализ в контекста на етнопсихологопедагогическите научни измерения и рефлексивната социална антропология. Направени са изводи в научно-теоретичен и приложно-практически план. Напълно приемам резултатите от анализите и изработения модел.

В **Заключението** е представено кратко постигането на целта.

В **автореферата** са отразени общата характеристика на дисертационния труд, структурата, обема и съдържанието на му, научните приноси. Общият му обем е 38 страници.

Предложеният дисертационен труд и подготвеният автореферат отговарят на изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Стандартите за получаване на научна и образователна степен „доктор“ изискват текстът да бъде написан на добър, академичен български език. Докторантът показва много добро владение на терминологичния апарат на български език и отлично владение на фразата.

Използваната литература включва 140 заглавия, от които 118 източници на кирилица и 22 на латиница. Базисната библиография включва 142 заглавия на латиница и 150 заглавия на кирилица, и 43 електронни траектории. Привлечената литература е актуална и представителна за съвременните академични изследвания. Докторантът е

цитирал коректно всички използвани източници, едно изкуство, което не всички докторанти успяват да овладеят. Докторант Зарев демонстрира отлично познаване на актуалната научна литература на български и английски език. Той свободно борави и, което е по-важно - последователно прилага в текста методологическите достижения на съвременната антропология.

Разбира се, сложната материя, която разглежда докторант Зарев, предизвиква много въпроси и в това е ценността на този иновативен труд. Работата би спечелила, ако параграфите, озаглавени като „Дискусия“, получат по-ясна формулировка. Така те стоят неясно за неизкушения читател.

Българската академична традиция предполага в **Заключението** да бъдат представени по-подробно изводите, направени в хода на изследването.

4. Научни приноси.

Приемам научните приноси с научно-теоретичен и с практико-приложен характер, представени в Автореферата.

5. Публикации и участия в научни форуми.

Докторантът отчита четири статии, публикувани в академични сборници. Една от статиите е публикувана на руски език в Казахстан. От приложената справка е видно, че Петър Зарев е участвал в два авторитетни форума. Всички представени статии са свързани с темата на дисертацията и съдържат приносни елементи. Това отговаря на изискванията на Закона и Правилника. Представените участия в академични проекти и съответните им форуми са гаранция за усвояването на уменията авторите постижения да бъдат представени и защитени пред колегията.

6. Заключение.

Като се вземат предвид изложените положителни резултати от разработването на дисертационния труд „Рефлексивен модел на учителя за социокултурна компетентност“, препоръчвам на членовете на научното жури да присъдят на Петър Зарев образователната и научната степен „доктор“ в научна област Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

17.07.2017 г.

Проф. днк Маргарита Карамихова